

Ivan Vidaković*

UDK 34:004.8(048.1)

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/29074>

PRIKAZ KNJIGE: ALEŠ ZAVRŠNIK I KATJA SIMONČIĆ (UR.), PRAVO I UMJETNA INTELIGENCIJA: PITANJE ETIKE, PRAVA ČOVJEKA I DRUŠTVENE ŠTETE, DOBRA KNJIGA, SARAJEVO, 2023.

Nesporno je da je umjetna inteligencija (UI) postala sastavni dio životne svakodnevice i da je izrazito teško navesti aspekt ljudskoga života koji nije zahvaćen uporabom iste. Kako takva implementacija pa i infiltracija napredne tehnologije značajno utječe i na pravo, pitanja koja je otvaraju kompleksna su i mnogobrojna. Stoga ne iznenađuje da je ova knjiga rezultat rada na istraživačkom projektu pod nazivom: „Človekove pravice in regulacija umetne inteligence vredne zastupanja“ kojim se kroz sveobuhvatan pristup nastojalo odgovoriti na ta kompleksna, mnogobrojna i aktualna pitanja. Sistematičnim i holističkim pristupom autori su nastojali prikazati pristupe upravljanja umjetnom inteligencijom, utjecaj primjene takvih tehnologija na pravo kao cjelinu, ali i utjecaj na demokraciju i demokratske procese koji nisu ostali imuni u ovom sveopćem prodiranju tehnologije u svakodnevicu, primjenu umjetne inteligencije u kaznenom pravu kao specifično osjetljivom području zbog potencijalnih implikacija na ljudska prava i temeljne slobode te pitanja etičkog razvoja i uporabe umjetne inteligencije.

Predmet ovog prikaza izdanje je knjige izdavača Dobra knjiga, Sarajevo 2023. Ovo izdanje ima dodatnu vrijednost u vidu predgovora profesorice emerite dr. sc. Hajrije Sijerčić-Čolić. Osim prepoznavanja važnosti i aktualnosti teme cijenjena emerita Sijerčić-Čolić prepoznaje i važnost sustavnog i višedimenzionalnog pristupa koji nužno nadilazi klasičnu pravnu analizu te obuhvaća sociološko-psihološki i filozofsko-historijski pristup. Važnost ovog izdanja jest u prijevodu i jezičnoj prilagodbi kompleksnih i internacionaliziranih termina, specifičnih za područje umjetne inteligencije, koji ne samo da zahtijevaju poznavanje stručne terminologije koja nadilazi pravno znanje, već i kreiranje novih termina koji odgovaraju specifičnim jezičnim izričajima i pravilima ovih prostora. Ovaj problem može se detektirati i u hrvatskoj akademskoj zajednici gdje jezična prilagodba predstavlja svojevrsnu prepreku za pisanje o pravu i umjetnoj inteligenciji na hrvatskom jeziku zbog čega manjka radova i akademskog i znanstvenog diskursa. Kako je doista riječ o aktualnim pitanjima, koji imaju najšire društvene i pravne implikacije, koja su neizbježna za zakonodavca i njegovu regulaciju, važno je razviti znanstveni diskurs na nacionalnom jeziku kako bi regulacija umjetne inteligencije mogla biti u duhu pravnog izričaja i tradicije te na taj način osigurati najbolju primjenu iste. Upravo zbog tog razloga nije hiperbolično isticanje da je emerita Sijerčić-Čolić ovim izdanjem i prijevodom zadužila regionalnu akademsku zajednicu pri čemu je skromno prijevodom i jezično usklađivanje nazvala izazovom, a ne postignućem.

* Ivan Vidaković, asistent na Pravnom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek, E-adresa: ivan.vidakovic@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7003-632X>.

Urednici Aleš Završnik i Katja Simončič u *Uvodnim riječima* ističu kako je riječ o znanstvenoj monografiji koja otvara, ali istovremeno nastoji i dati odgovor na mnogobrojna pitanja koja se javljaju na raskrižju prava i umjetne inteligencije. Ukazuju na strukturu od trinaest poglavlja podijeljenih u pet cjelina u kojima je teme obrađivalo šesnaest autora i to kako slijedi: Gregor Strojín, Ana Babnik, Katja Simončič, Aleš Završnik, Lara Dular Javornik, Pika Šarf, Maja Bogataj Jančič, Tim Horvat, Marko Drobnjak, Renata Salecl, Jan Čejvanovič, Katja Piršič, Primož Križnar, Tim Marinšek, Matjaž Jager i Kristina Čufar. Cjeline su sadržajno podijeljene u pet poglavlja: 1. *Upravljanje umjetnom inteligencijom*, 2. *Umjetna inteligencija i pravo*, 3. *Umjetna inteligencija i demokratija*, 4. *Umjetna inteligencija u krivičnom postupku* i 5. *Umjetna inteligencija i etika* nastojalo je dati odgovore na kompleksna pitanja etike, prava čovjeka i društvene štete. Završne stranice ove znanstvene monografije ispunjene su recenzijama prof. dr. sc. Grege Strbana i doc. dr. sc. Matije Damjana.

Prvo poglavlje pod naslovom *Upravljanje umjetnom inteligencijom* započinje prikazom pitanja pristupa regulaciji umjetne inteligencije. Autor Gregor Strojín objašnjava *Pristup Međunarodne zajednice u regulisanju umjetne inteligencije* kroz fragmentiranost pristupa reguliranju umjetne inteligencije, analizirajući i prikazujući specifičnosti pojedinačnih inicijativa, a koncentracija je zadržana na inicijativama koje vode države. Detaljnim prikazom inicijative Vijeća Europe pod utjecajem *Ad-hoc* odbora za umjetnu inteligenciju (CAHAI) i pristupom usmjerenim na zaštitu ljudskih prava, demokracije i vladavine prave, pristupa i alata EU-a usmjerenih na konkretne sustave i regulaciju tržišta kao i onih Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) u vidu temeljnih definiranja termina te Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO), jasno je prikazana fragmentirana arhitektura regulacije umjetne inteligencije. Autorova predviđanja potrebe za komplementarnosti različitih instrumenta pokazala su se točnima s obzirom na to da je došlo do usklađivanja definicija umjetne inteligencije između OECD-a i EU-a nakon završene procedure trijaloga što je najbliži vid unifikacije i harmonizacije između instrumenata različitih međunarodnih i regionalnih aktera. U nastavku poglavlja Ana Babnik, Katja Simončič i Aleš Završnik detaljno analiziraju *Upravljanje sistemima umjetne inteligencije: pregled regulacijskih inicijativa u svjetlu uspostavljanja efikasnog sistema globalnog upravljanja*. Autori nakon uvodnih razmatranja o pitanju upravljanja umjetnom inteligencijom te problema terminoloških određenja razmatranih kroz prizmu pravnog, tehnološkog i statističkog pogleda iznose generalna razmatranja regulacije i pristupa istoj. Izrazito je iscrpan prikaz najvažnijih inicijativa za upravljanje podijeljenih u europske, inicijative povezane s kriminalitetom, međunarodne inicijative i znanstveno-istraživačke projekte. Upravo ta širina različitih inicijativa i pristupa podloga je autorima za analizu sličnosti i različitosti između istih. Kako je riječ o instrumentima mekog prava, autori kritički analiziraju i prvi konkretan prijedlog tvrdog prava u vidu Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji (Akt o umjetnoj inteligenciji) i izmjeni određenih zakonodavnih akata Unije (Uredba EU-a o umjetnoj inteligenciji), uz mnogobrojne prijedloge poboljšanja uočenih nedostataka. Da je doista riječ o konstruktivnoj i kvalitetnoj analizi autora, proizlazi iz činjenice da je dobar dio prijedloga usvojen u proceduri pregovaranja te se očekuje da će biti izvršeni u konačan prijedlog teksta. Upravo su takvom sveobuhvatnom analizom autori u zaključku otvorili pitanje odnosa između regulacije umjetne inteligencije mekim i tvrdim pravom, odnosno ravnoteže između etičkih načela i smjernica i mogućnosti njihova učinkovitog implementiranja i provođenja uz određeni element prisile javne vlasti. Element komplementarnosti između predmetnih izvora je lajtmotiv poglavlja i

pokazuje se kao nužnost jer procedura donošenja instrumenata tvrdog prava je spora i oni kao takvi teško mogu pratiti razvoj tehnologije što je nužnost. Istovremeno inicijative mekog prava predstavljaju svojevrstnu tehničku regulaciju što može rezultirati takozvanim etičkim pranjem.

Drugo poglavlje *Umjetna inteligencija i pravo* započinje konkretnim pravnim implikacijama uporabe umjetne inteligencije na primjeru *Tehnologija prepoznavanja lica kroz prizmu ljudskih prava* autora Lare Dular Javornik i Pike Šarfa. Autori pojašnjavaju način rada sustava za prepoznavanje lica uz navođenje konkretnih primjera, problematiku točnosti sustava, ali i niza drugih pravnih implikacija. Pitanja privatnosti i zaštite osobnih podataka, zabrana diskriminacije, slobode izražavanja i prava na okupljanje i udruživanje te prava na učinkovito pravno sredstvo predstavlja konkretna područja utjecaja i rizika uporabe ove tehnologije koja su upravo istaknuta kao jedna od najproblematičnijih u regulaciji mekim pravom. Dular Javornik i Šarf ističu da nije problem samo način rada već i prikupljanje podataka što se najbolje vidi na primjeru sustava ClearView AI (str. 96., 110.). Predmetni sustav bio je predmetom nekoliko zabrana uporabe i kazni od strane Povjerenika za zaštitu podataka Grčke, Italije, Austrije, ali zanimljivo je da u kontekstu agresije Rusije na Ukrajinu uporaba upravo navedenog sustava od strane Ukrajine djeluje, barem na političkoj razini, prihvatljivo. U nastavku poglavlja Aleš Završnik analizira *Pristup podacima i umjetnu inteligenciju: primjer kompjuterskog vida*. Kritička točka regulacije uporabe sustava umjetne inteligencije je *big data* koji se smatra osnovnom za učenje algoritama. Ostvarivanje ravnoteže između postizanja znanstvenog napretka i zaštite podataka subjekata prepoznato je kao ključan problem koji je prikazan kroz detaljnu analizu posebni obrade podataka u znanstvenim istraživanjima, privilegiju znanstvenog kroz odredbe Opće uredbe o zaštiti podataka (dalje u tekstu: GDPR) kao privilegiranog primjera obrade osobnih podataka. Pitanja koja su otvorena u zaključku jesu kako pomiriti interese za zaštitu podataka i tehnološki napredak, odnosno zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a istovremeno osigurati kvalitetu podataka koja će omogućiti najbolje moguće rezultate razvoja i uporabe tehnologije. Trenutačno se isto ostvaruje kroz odredbe GDPR-a, Direktive o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, a uskoro i kroz Uredbu EU-a o umjetnoj inteligenciji jer višeslojevitost problema uspostave prethodno navedene ravnoteže nije vjerojatna kroz unificirani pristup regulacije. Kao završetak poglavlja Maja Bogataj Jančić nastoji odgovoriti na pitanje *Može li umjetna inteligencija biti autor autorskog djela?* Iako trenutačni stupanj razvoja umjetne inteligencije još nije dosegnuo razinu samostalnog stvaranja umjetničkog djela bez intervencije čovjeka, autorica ukazuje na činjenicu da se bližimo tom trenutku. Razmatrajući pitanje koncepta autorskih prava kroz ekonomsko-utilitarističku teoriju i prirodno pravnu teoriju te komparativni prikaz na različitim sustavima i sudskim predmetima dan je sveobuhvatan pregled trenutačnog stanja. Iz tog pregleda proizlazi da će ključan biti odgovor na pitanje može li se umjetnoj inteligenciji dodijeliti pravna osobnost, a odgovor će se ubrzo morati dati. Privremeno rješenje Kalina Hristova (str. 197.) djeluje kao odličan kompromis jer primjenom postojeće doktrine *made for hire* ne bi se moralo ulaziti u redefiniranje i tehnološki inženjering pojma autora već bi se mogao osigurati prijenos autorstva na radnike (programere ili vlasnike sustava). Takvo rješenje je dovoljno da se osigura poticaj za daljnji razvoj tehnologije, a samim time i društva što je u skladu s ekonomsko-utilitarističkom prizmom razmatranja ovog problema.

U sljedećem, trećem poglavlju, *Umjetna inteligencija i demokratija* autori razmatraju utjecaj umjetne inteligencije na demokraciju i demokratske procese, a koji dugoročno utječu na sve

druge društvene sfere. Tim Horvat razmatra *Uticaj političkog mikrociljanja na prava čovjeka i demokratski proces*. Nesporno je da demokratski procesi i ljudska prava nisu ostali imuni na infiltraciju novih tehnologija. Fenomen političkog mikrociljanja (PMC) nije novi, ali umjetna inteligencija i algoritmi učinili su ga prisutnijim i utjecajnijim nego ikada prije. Riječ je o fenomenu koji jednako daje mogućnosti otvaranja demokracije u njezinoj srži dok istovremeno ostavlja mogućnosti za mnogobrojne zlouporabe koji istu mogu ugroziti. Kako je zaštita prava na privatnost već predmetom prilično opsežne regulacije, veći problem može se javiti glede pitanja prava na informiranje i autonomiju pojedinca razmatrane kroz prizmu dostojanstva. Razmatrajući analizu autora, kolika god bila zlouporaba PMC-a, građani se tijekom cijelog izbornog procesa, a i izvan njega, mogu slobodno informirati te sama primjena PMC-a nije inherentno disruptivna glede predmetnih prava. U nastavku poglavlja autori Marko Drobniak i Renata Secl razmatraju *Informisanje i obraćanje biračkom tijelu kroz prizmu klikvitizma i informacijskih mjehurića*. Osim PMC-a velik utjecaj na demokratske procese glede obraćanja biračkom tijelu, a to podrazumijeva i formiranje mijenja i manipulaciju, izvršili su fenomeni kliktivizma i informacijskih mjehurića. Nastanak istih je uzrokovan sveopćim razvojem i primjenom tehnologije i algoritama te posebno razvojem društvenih mreža. Prepoznavanje lažnih vijesti, selektirane informacije koje još više doprinose polariziranju biračkog tijela te *postistina* predstavljaju samo neke od rizika šire primjene tehnologije i algoritama u izbornim i demokratskim procesima. Autori zaključuju da je umjetna inteligencija jedan od načina sprječavanja rizika i zloporabe, ali da je nužno zakonodavno djelovanje kroz ograničavanje manipulacije putem društvenih mreža, kao i dodatna edukacija stanovništva o kliktivizmu, skrivenim algoritmima, potencijalnoj manipulaciji i utjecaju informacijskih mjehurića na njihovo odlučivanje. Bit ovih izlaganja utjecaja tehnologije na demokratske procese može se svesti na nužnost državnog, odnosno zakonodavnog djelovanja kao sredstva za borbu protiv ovih rizika, a ne teret te borbe prebaciti na leđa pojedinca. Završno, Katja Simončič analizira *Uticaj umjetne inteligencije na prava čovjeka i nastanak društvene štete u različitim društvenim sferama*. Autorica daje detaljan prikaz utjecaja umjetne inteligencije na četiri područja društvene sfere i to političko sudjelovanje, javnu uporabu, obrazovanje i kazneno pravosuđe te potencijalne društvene štete u skladu s Pembertonovom definicijom i sistematizacijom. Ključ je u svakoj od navedenih sfera, a one nisu jedine, da se umjetna inteligencija mora smatrati alatom te kao takva mora koristiti u onoj mjeri gdje su njezine prednosti veće od potencijalne štete koja njezinom uporabom prijete. Sinergija međunarodne zajednice, vlade, ali i lokalnih vlasti, tehnoloških poduzeća, građana, istraživača i akademske zajednice naglašena je kao nužna za stvaranje odgovorne i etičke primjene umjetne inteligencije kojom će se štititi ljudska prava. Drugi problem, detektiran kroz konkretne primjere, činjenica je da nemaju svi subjekti dovoljno sredstava i mogućnosti za razvoj sustava umjetne inteligencije, njihovu implementaciju i primjenu; stoga nisu samo ljudska prava u užem smislu ugrožena već postoji opasnost od neravnopravnosti položaja uzrokovanim nedovoljnim gospodarskim i političkim razvojem pojedinih država.

U četvrtom poglavlju *Umjetna inteligencija u krivičnom postupku* razmatra se potencijal i rizik primjene umjetne inteligencije u kaznenom pravu. Uporaba umjetne inteligencije u kaznenom postupku uvijek je pod posebnom pozornošću pa i regulacijom s obzirom na pravna dobra i vrijednosti koje se kaznenim pravnom štite. *Pravna jamstva pri upotrebi umjetne inteligencije u krivičnom postupku* predmetom su razmatranja prvog dijela s obzirom na potencijalne rizike uporabe umjetne inteligencije u kaznenom postupku. Upravo ravnoteža između efikasnosti kaznenog progona i jamstva potpunog prava obrane predstavlja velik izazov za uporabu

umjetne inteligencije u kaznenom postupku. Jan Čejvanovič uvodno ukazuje na mnogobrojna procesna prava obrane koja potencijalno mogu biti ugrožena uporabom umjetne inteligencije, a koja su sadržana ne samo u nacionalnim propisima nego i u međunarodnoj pravnoj regulativi. Kroz rad sustava Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (COMPAS) i sudski epilog njegove uporabe, analiziraju se najveći problemi za prava obrane, ali i kroz druge sudske odluke koje se analogijom mogu primijeniti. Fenomen crne kutije koji je izdvojen kao specifičan problem čije se rješenje predlaže u okviru ostvarivanja načela transparentnosti, odnosno pravni aspekt fenomena crne kutije. Ipak, pitanje koje je autor otvorio jest kako riješiti tehnički aspekt problema crne kutije, kod korištenja umjetne neuronske mreže i napretkom tehnologije kada sam proces dobivanja krajnjeg rezultata neće biti jasan niti programerima, posljedično i vještacima, a ne obrani, državnom odvjetniku, sucu i okrivljeniku. U nastavku poglavlja Ana Babnik analizira *Rješavanje bagatelnog kriminaliteta putem algoritama umjetne inteligencije*. Autorica razmatra predmetni problem kroz prizmu preopterećenosti sudova i državnog odvjetništva što je problem gotovo svih zapadnoeuropskih država, a jedan od temeljnih uzroka velika je količina prijavljenih kaznenih djela. Velik broj tih djela pripada u kategoriju bagatelnog kriminaliteta te iako država nema uvijek jednak interes za kazneni progon i takva djela predmetom su rada i obrade tijela kaznenog progona i suda. Upravo ta opterećenost uzrokuje i problem poštovanja prava na suđenje u razumnom roku. Razmatrajući potencijalna rješenja, Babnik ukazuje na primjenu umjetne inteligencije u vidu sudaca robota, prema uzoru na estonski model za građanske sporove male vrijednosti i robota odvjetnika koji mogu biti od velikog značaja za oštećenika i okrivljenika. Potpuna automatizacija bi zahtijevala izričito odricanje od prava na žalbu, da predmet revidira sudac čovjek i slično, ali s obzirom na narav predmeta postoji opravdan zaključak da bi oštećenik i okrivljenik bili spremni prihvatiti ovaj model. Razmatrajući ovu analizu potencijal primjene ovih tehničkih postignuća ukazuju i na moguću adaptaciju u kaznenom postupku Republike Hrvatske i to glede postupaka za izdavanje kaznenog naloga ili pravne pomoći oštećeniku kao supsidijarnom tužitelju. *Upotreba mašinskog učenja za ocjenjivanje ponovljene opasnosti pri odlučivanju o pritvoru* zaključno je područje četvrtog poglavlja, a predmetno pitanje analiziraju Katja Piršič, Primož Križnar, Tim Marinšek. Autori kroz primjer sustava Pripor v1.0 kao sustava umjetne inteligencije za procjenu rizika od iteracijske opasnosti pri određivanju istražnog zatvora ukazuju na potencijal primjene umjetne inteligencije, ali istovremeno i rizike. Osim detaljnog tehničkog i materijalnog opisivanja predložena su konkretna rješenja za pomirdbu uporabe takvog sustava s temeljnim ustavnim i kaznenopravnim jamstvima okrivljenika. Osim razmatranja takvog sustava kao alata, odnosno pomoćnog sredstva, posebna pozornost usmjerena je na zaštitu kod prikupljanja podataka, pravo na reviziju od strane čovjeka, točnost, transparentnost i objašnjivost rada sustava. Iako su predložena rješenja dobar odgovor na potencijalne rizike, pitanje slobodne ocjene dokaza može biti problematično. Teško je zamisliti suca koji će postupiti suprotno preporuci sustava koji ima točnost od 75 %, a u budućnost i više te uz sva jamstva transparentnosti i objašnjivosti, a što sustavi budu bolji, *de facto* se neće više moći smatrati samo pomoćnim sredstvom i alatom, iako će *de iure* i dalje tako biti sistematizirani.

Zaključno, kroz peto poglavlje *Umjetna inteligencija i etika* razmatraju se etičke dileme koje su prisutne na svim stupnjevima razvoja i uporabe umjetne inteligencije. Matjaž Jager daje pregled etičkog problema kod autonomnih vozila koja su već postali dio naše stvarnosti, pokušavajući postaviti okvire rasprave za pitanje *Koga žrtvovati?* Etičke dileme programiranja autonomnih vozila za postupanje u nesrećama u kojima nije moguće izbjeći ljudske žrtve. Prikazani

misaoni eksperiment iz 60-ih godina 20. stoljeća poznat kao problem tramvaja, postao je i više nego aktualan kao podloga za rješavanje suvremene etičke dileme programiranja autonomnih vozila. Autor prikazuje dva temeljna etička pristupa rješavanju problema, a to su utilitaristički i deontološki, a koji se mogu preslikati i na programiranje autonomnih vozila. Trenutačni raskorak koji postoji u rezultatima istraživanja eksperimentalne etike i etičke teorije u Njemačkoj ukazuje da će postizanje kompromisa biti prilično teško. Iako se kroz istraživanje pokazalo da altruizam vozača i utilitaristički pristup jesu dominantni, *a priori* stajalište Njemačke etičke komisije opravdano su neutilitaristički jer je zaključak da država nikoga ne može natjerati da se žrtvuje makar bi broj života spašen takvom žrtvom bio velik. Stoga premošćivanje tog raskoraka između teorije i prakse bit će osnova za etičko programiranje autonomnih vozila. Zaključna i najšira rasprava jest rasprava o etičkim implikacijama razvoja i uporabe umjetne inteligencije s pridjevima *Ljudsko, praljudsko: diskriminatorna mašina* autorice Kristine Čufar. Putem analize šire slike razvoja i uporabe umjetne inteligencije ukazuje se na pozadinske procese koji doprinose socijalnim podjelama i nejednakostima. Osim toga, Čufar ukazuje i na neopreznost pri korištenju, odnosno olako shvaćanju, ne razmišljajući o lancima opskrbe koji često obuhvaćaju eksploataciju, dječji rad i loše radne uvjete koji imaju obilježja diskriminacije. Činjenica da umjetnu inteligenciju koristimo svakodnevno, dajući time podatke koji se koriste za privatizaciju profita i dodatno privilegiranje homogenizirane strukture proizvođača, ukazuje na važnost svijesti o svakodnevnoj uporabi i kritičkog promišljanja o istome. Današnje olako shvaćanje umjetne inteligencije, glorificiranje tehnoloških magova, zanemarivanje cjelokupnog lanca proizvodnje i opskrbe, doprinosi široj društvenoj nejednakosti i nepravdi.

Iako su sadržajno različita, svih pet poglavlja knjige imaju zajedničku karakteristiku, a to je upozorenje da se razvoj i primjena umjetne inteligencije ne shvati olako. Primjena umjetne inteligencije ima neograničen potencijal kako za pravo tako i za društvene procese u cjelini. Istovremeno, sve te potencijalne prednosti dolaze s mnogobrojnim i opasnim rizicima koje ne smijemo zanemariti. Razvoj umjetne inteligencije brži je od pravne regulacije i postoji velika opasnost da će isti zaostati, stoga su pitanja otvorena u ovom djelu odlična početna točka za razmatranje pristupa pravne regulacije koja će imati pristup odgovorne i etičke umjetne inteligencije, u skladu s poštovanjem temeljnih ljudskih prava i sloboda, a istovremeno sprječavati potencijalnu društvenu štetu. Zaključno, niti jedan autor čak niti u distopijskim scenarijima nije potvrdio da je umjetna inteligencija inherentno nekompatibilna s prethodno navedenim vrijednostima i ciljevima samo je nužno razmatranje umjetne inteligencije kao alata koji ćemo utilitarizirati na način koji će nam omogućiti da sve te vrijednosti i ciljeve pomirimo s tehnološkim napretkom.

Razmatrajući trenutačno stupnjeve razvoja umjetne inteligencije, završne pripreme Uredbe EU-a o umjetnoj inteligenciji te najave vodećih stručnjaka za umjetnu inteligenciju glede razvoja i očekivanja u skoroj budućnosti sadržaj knjige je i više nego relevantan pa čak i nužan. Mnogobrojni koncepti i termini koji su specijalizirani, a samim time i specifični za područje umjetne inteligencije objašnjeni su na razumljivoj razini i za osobe bez tehnološkog i tehničkog znanja. To se odnosi na termine umjetne inteligencije, strojnog učenja, problema crne kutije, ali i mnogobrojne druge koji nisu tehničke i tehnološke naravi kao klikativizacija, političko mikrociljanje i društvena šteta. Prisutan je holistički pristup razmatranja što se prvenstveno ogleda kroz analizu općih pitanje regulacije, a zatim utjecaja na pravo i pojedine grane prava, društvene procese te u konačnici same etike koja je protkana kroz svaki od prethodno spomenutih segmenata obrade umjetne inteligencije i prava. Osim teorijskih rasprava,

konceptata i podloga, autori se u velikoj mjeri oslanjaju na analizu konkretnih sustava umjetne inteligencije, istraživanja, regulacija, sudskih presuda i primjera što knjigu i njezin sadržaj čini primjerenim ne samo za akademsku zajednicu, već i pravne praktičare, savjetodavna i zakonodavna tijela kao i nevladine organizacije, ali i zainteresiranu javnost, odnosno građane. Ova knjiga će zasigurno poslužiti kao odličan vodič za sve zainteresirane za pitanja na raskrižju prava i umjetne inteligencije te navigaciju kroz kompleksne koncepte, regulacije i istraživanja te usmjeriti čitatelja u buduće izazove, ali i autore koje će ponuditi rješenja.